

KONYA TİCARET ODASI
KONYA KİTABI
XVII

II. CİLT

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KONYA KİTABI XVII

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GÖÇLER

Editörler

Prof. Dr. Alaattin AKÖZ

Prof. Dr. Doğan YÖRÜK

Prof. Dr. Haşim KARPUZ

KONYA - 2019

KONYA'DA MARUNÎLİK VE MARUNÎLERİN KONYA GÖÇÜ

Ahmet ÇELİK*

ÖZET

Marunîlik, 5. asırda Lübnan'da ortaya çıkan Hristiyan-Katolik bir cemaatin adıdır. 19. yüzyılda Lübnan'da Marunîlerle Dürziler arasında iç çatışma çıkmıştı. Bu olaylar sonucunda çok sayıda Marunî bölgeden ayrıлып başta Avrupa olmak üzere çeşitli ülkelere göç etti. Marunîlerden kırk hanelik bir grup aileleriyle birlikte 1861'de Konya'ya göç ettiler. Kısa zamanda Konya'ya uyum sağlayan Marunîler, sarraflık, bankerlik, inşaat ve otel hizmetleri alanında ticari faaliyette bulunarak zengin olarak Konya ekonomisinde söz sahibi oldular. Marunîlerin en önemlileri avukat Arapoğlu Kosti, Yağmur Ünkianos, tüccarlardan Yusuf Şar ve sarraf ve bankerlerden İlyas Çaha'dır. Marunîler, mimari açıdan Konya'da konak, mağaza gibi modern binaların yapılmasına da öncülük ettiler. Bunlar arasında Atatürk Evi Müzesi, Mimarlar Odası binası, Arapoğlu Kosti Konağı, Yusuf Şar Binası ve günümüze ulaşmayan eski belediye sarayı sayılabilir. Marunîler, I. Dünya Savaşı boyunca düşmanla işbirliği yapmak ve Konya ekonomisine zarar vermekten dolayı Suriye'ye nakledildiler. Suriye'nin Halep kentine yerleştirilen Yusuf Şar

*Karatay Mevlana Kız Anadolu İmam Hatip
Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni

ve İlyas Çaha, Mütarekeden sonra Konya'ya geri döndüler. Fakat Millî Mücadele'nin başlamasıyla tekrar Suriye'ye döndüler.

Anahtar Kelimeler: Konya, Marunîlik, Göç

ABSTRACT

Maronite is the name of a Christian-Catholic community that emerged in Lebanon in the 5th century. In the 19th century, there was an internal conflict between the Maronites and the Druzes in Lebanon. As a result of these events, many Maronites left the region and emigrated to various countries, especially to Europe. A group of forty households from the Maronites migrated to Konya in 1861 with their families. Maronites who adapted to Konya in a short period of time, became rich in Konya economy by engaging in commercial activities in the field of jewelery, banking, construction and hotel services. The important of the Maronites; lawyer Arapoglu Kosti, Yagmur Unkianos, Yusuf Shar from merchants and İlyas Caha from jewelers and bankers. In terms of architecture, the Maronites pioneered the construction of modern buildings such as mansions and shops in Konya. These include the Ataturk House Museum, the Chamber of Architects building, Arapoglu Kosti Mansion, Yusuf Shar Building and the old town hall that has not survived. The Maronites were transferred to Syria because they cooperated with the enemy during World War I and harmed the Konya economy. Yusuf Shar and İlyas Caha, who were placed in Aleppo, Syria, returned to Konya after the truce. However, with the start of the National Struggle, they returned to Syria.

Keywords: Konya, Maronite, Migration

1. GİRİŞ

MARUNÎLİK

Marunîler, kurucusu Aziz Marun'a nispet edilen ve 5. yüzyıldan itibaren ağırlıklı olarak Lübnan'da yaşayan Arami-Süryani kökenli Hristiyan

bir cemaatin adıdır. IV. yüzyılın ikinci yansında yaşadığı ve V. yüzyılın başlarında öldüğü tahmin edilen Aziz Marun (Maron), Suriye'nin batısında Asi nehri kıyılarında Antakya Kilisesi'ne bağlı bir rahip olarak münzevi bir hayat sürmüştür.¹

Marun Manastırı rahipleri önceleri Monofizit doktrine inanan bir grup rahip iken, İmparator Herakliyus döneminde devlet baskısı ile Monotelizm (Hristiyan ilahiyatında İsa'da sadece tek bir iradenin var olduğunu ileri süren doktrin) inancını benimsemişler,

Bizans İmparatorluğu döneminde baskılardan uzaklaşmak için Marunîler Lübnan dağlarına göç ettiler. Sonradan bölgeye hâkim olan Emeviler, Abbasiler, Memlukler ve Osmanlılar döneminde de Lübnan dağlarının sarp kayalıkları onlar için kilise ve manastırlarını inşa ettikleri dış etkilere soyutlanmış sığınak yerleri olmuştur. Bölgeye gelen Haçlıları coşkuyla karşılayan Marunîler onlara rehberlik edip yardımcı olmak suretiyle güvenlerini kazanmışlar ve kendilerine Katolik kilisesiyle irtibata geçmenin yolunu açmışlardır. Bu dönemde Antakya Latin patriği Aimery vasıtasıyla 1180'lerde Roma Kilisesi'nin otoritesini kabul etmişlerdir. Haçlı Franklarla gerçekleştirdikleri bu dostane ilişkiler kiliselerinin Katolik dünyasıyla yakınlaşmasını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak 1215'de Marunî patriği, Lateran Konsili'ne katılmıştır. Bununla birlikte, 16. yüzyılın sonlarına kadar hem Monofizit Süryani-Marunî geleneğe bağlı kalmışlar, hem de eski Monotelizm inançlarından asla vazgeçmemişlerdir. Ancak, 1736 Lübnan konsili ile tamamen Katolikleşmişlerdir.²

Memlukler döneminde bölge Beşare'deki sorumlu "mukaddemler" tarafından yönetildi, böylece Marunîlerin Roma ile ilişkileri de zayıflamaya başladı. 1517 yılında Suriye, Lübnan ve Ürdün Os-

1 İsmail Taşpınar, Marunîler, TDV İslam Ansiklopedisi, c.28, s.71.

2 <http://www.maronite-heritage.com/LNE.php?page=Statistics>

manlılar tarafından fethedildikten sonra da bölgedeki Marunîler, yönetimden gördükleri müsamahanın yanı sıra coğrafi şartlar sayesinde dinlerini ve geleneklerini korudular. Marunî patriği yönetim tarafından cemaatin başı olarak “Emirü’ş-Şark” unvanı ile tanındı. Daha sonra Marunîler, yerli olmayan bir Hristiyan yetkilinin yönetiminde Osmanlı Devleti içinde özerk bir idari yapı kazandılar. Bu bölge 400 yıl boyunca da Osmanlı yönetiminde kaldı. Burada diğer bölgelerde olduğu gibi, yöre halkının din, kültür ve sosyal yaşantısına müdahale edilmedi. Marunîlerle Katolik kilisesi arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi yönünde Cizvit rahibi John Eliano’nun gösterdiği yoğun gayretler neticesinde Papa XIII. Gregory, Roma’da Marunî din adamlarının yetiştirilmesi için bir eğitim merkezi kurdu.

Marunîler XIX. yüzyılda Avrupalı güçlerin özellikle de Fransa’nın himayesi ile Lübnan’da önemli bir güç haline geldiler. Bu yüzyılda Marunîlerle aynı bölgede yaşayan ve İngilizlerin desteklediği Dürziler arasındaki ilişkiler bozularak çatışmalara dönüştü, 1860 yılında binlerce Marunî öldürüldü. İngiltere ve Fransa’nın bu olayı Uluslararası bir sorun haline getirip buraya silahlı müdahalesi üzerine Osmanlı bölgedeki egemenlik haklarını korumak için 1861’de (Beyrut hariç) Cebel-i Lübnan’a etnik-dini eşit katılım temeline dayanan özerk bir statü verdi.³ Bu olaylar sonrası çok sayıda Marunî bölgeden ayrılp başta Avrupa ve Amerika olmak üzere çeşitli ülkelere göç etti.

1. Dünya Savaşı’ndan sonra bu topraklar Osmanlı Devleti’nin elinden çıkınca Marunîler Fransızların himayesi altında kendi kendilerini yönettiler. 1943’te bağımsız Lübnan Devleti kurulduğunda ülkedeki önemli dini cemaatlerden birini oluşturdular. Günümüzde Lübnan’da en büyük Hristiyan grubu meydana getirmektedirler.

3 İlber Ortaylı, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler”, Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul 1985, c.1, s.236.

Hristiyan, müslüman ve Dürzî partilerin meydana getirdiği bir koalisyonla yönetilen Lübnan’da cumhurbaşkanının Marunî olma zorunluluğu vardır.

Günümüzde toplam nüfusları 1,5 milyona ulaşan Marunîler, başta Lübnan olmak üzere (500.000’i aşkın) Ortadoğu’nun çeşitli ülkelerinde özellikle Suriye ve Mısır ile daha çok ekonomik sebeplerle göç ettikleri Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, bazı Güney Amerika ülkeleri ve Avustralya’da yaşamaktadır. Halen Marunî kilisesi patrikliği, 1985 yılında seçilen ve “Antakya ve Bütün Doğu’nun patriği” unvanıyla Bkerke’de ikamet eden Nasrullah Butrus Sfeir yürütmektedir. Türkiye’de ise varlıkları bilinmekte ancak kesin bir sayı tahmini yoktur.⁴

2. KONYA’DA MARUNÎLİK

Osmanlı Devleti döneminde 19.yy.’da Lübnan bölgesinde Marunî-Dürzi anlaşmazlığı yüzünden sık sık çatışmalar çıkmaktaydı. Bu sorununu çözmek için Avrupalı güçlerle anlaşarak kuzeyde bir Marunî ve güneyde de bir Dürzi yönetimi olmak üzere Lübnan’ı iki idari bölgeye ayırdı.

1860 yılında yeniden başlayan iç savaşta Dürzîlerin yaptığı katliamlar, Avrupalı güçler tarafından tamamen Hristiyanlara karşı yapılmış bir saldırı ve katliam olarak değerlendirildi ve olaylarından tamamıyla Osmanlı Devletini sorumlu tutular.

4 Marunîlerin dini görüşleri ve tarihi hakkında bakınız: Ramazan Işık, Marunî Kilisesi, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2003, s.21 vd.; Mustafa Şengil, Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Marunîler, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, s.3-51; Yasin Atılgı, Modern Lübnan’da Marunîler ve Çatışma, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2011, s.107-275; İsmail Taşpınar, “Marunîler”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2003, c.28, s.71; Ahmet Çelik, “Marunîler”, Konya Ansiklopedisi, C.6, s.264-265; Ahmet Çelik, “Konya’da Marunîlik”, Merhaba Akademik Sayfalar, 9 Nisan 2014, sy.10, s.150-154.

Fransa, Katolik olmaları sebebiyle zaten Marunîleri desteklemekte iken, İngilizler de bölgede kendi menfaatlerini korumak amacıyla, Dürzileri himaye etmekteydi. Fransa'nın himayesinde olan Marunî Kilisesi ve toplumu, Fransız çıkarlarına hizmet etmek için, Osmanlı Devleti tarafından tayin edilen yöneticilere karşı tavır koymakta ve onun bölgedeki otoritesini zayıflatmak için ellerinden gelen çabayı göstermekteydiler.⁵

1915'de Osmanlı Devleti, Lübnan'da kendi askeri idaresini kurmak suretiyle Marunî Kilisesine tanıdığı İmtiyazları kaldırdı. I. Dünya savaşı esnasında Fransa Lübnan'a asker çıkardı ve 1916 Yılında İngiltere ile gizli bir anlaşma yaparak savaş sonuna kadar Lübnan'ı işgal etti

Marunîler, 19. Yüzyıldaki Marunî-Dürzi çatışmalarından sonra 1861'de Lübnan'dan Konya'ya 40-50 hane olarak göç etmişlerdir. Kısa zamanda Konya'ya uyum sağlayan Marunîler, çok zengin oldular ve Konya ekonomisinde zamanla söz sahibi oldular. H.1314/M.1896 tarihli Konya Vilayet Salnamesine göre Konya'daki nüfusları 81'dir.⁶ Konya Tapu Sicil kayıtlarında "Katolik Rumlar" diye kayıtlara geçmektedir.⁷

Konyalılar bunlara Arap ülkelerinden geldikleri için "Araplar" veya "Arapoğlu" diye hitap etmekteydiler. Marunîler, Konya'da Mimar Muzafer Caddesi ve İstasyon Caddesi'nin sağlı sollu kenarlarında otururlardı.

5 Zafer Çınar, Lübnan'daki Marunî ve Dürzilerin Siyasi Mücadeleleri, (Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı basılmamış Yüksek Lisans tezi)Bursa 2015, s.40-64; Mehmet Deniz Karakışla, 1840-1861 Tarihleri Arasında Cebel-i Lübnan'da Dürzi-Marunî Çatışması ve Bu Çatışmanın Bölgeye Etkisi, (Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2016, s.32-80

6 Konya Vilayet Salnamesi, H.1314/1896, s.235-236

7 Ahmet Atalay, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, s.9-10, 51.

Bilinen Marunîlerden en önemlileri avukat Arapoğlu Kosti, Yağmur Ünkanos, tüccarlardan Yusuf Şar ve sarraf ve bankerlerden İlyas Çaha'dır.

2.1. ARAPOĞLU KOSTİ

Meşrik-i İrfan gazetesinde makaleleri de yayımlanan avukat Arapoğlu Kosti, ve Yağmur Ünkanos 1910 yılında Donanmayı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti Konya Şubesi⁸ idare heyetinde aza olarak görev aldı.⁹

Maddi durumu iyi olan Arapoğlu Kosti, Konya'da Alaeddin Tepesi'nin güneyinde Zafer meydanında bir konak inşa etti. Bir müddet sonra Fransızlara olan minnet borcundan dolayı evini Fransız Katolik misyoner cemaatine verdi.1892'den itibaren ise bina "Öğüsten Dolusu Mepsiyens" adıyla Fransız okulu olarak hizmet vermeye başladı. Bu bina sonradan Fransız Hastanesi olarak 1920-22'lere çalıştı. Bu dönemde Konağın bodrum katı morg olarak kullanılmıştır. 1970'lere kadar ev olarak kullanılan bina sonradan Anavatan Partisi il binası haline geldi. Şimdilerde ise internetcafe olarak işletilmektedir.¹⁰

1930'lu yılların başına kadar istasyondan hareket eden atlı tramvay, Arapoğlu Makası diye bilinen yerde Arapoğlu Kosti'nin konağının önünden makas değiştirir ve Zafer alanına yönelirdi. Bundan dolayı bu civarın ismi halk tarafından "Arapoğlu Makası" olarak adlandırılmaktadır.

2.2.YUSUF ŞAR

Konya'daki Marunîlerden bir diğeri ise tüccarlardan Yusuf Şar'dır. Yusuf Şar'ın Larende Caddesi'nin Meram Eski Yol ile birleştiği kavşaktan bugünkü Çingenenoğlu Fırını'na doğru sırtlarını kale

8 Ahmet Çelik, "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti Konya Şubesi", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.129.

9 Meşrik-i İrfan, 24 Kanunisani, 1910.

10 Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıkları Envanteri, s.540.

duvarlarına boylu boyunca yaslayarak yaptırdığı dükkânları vardı. Bu dükkânlar o dönemin Konya'sında en önemli iş merkezleriydi.¹¹

Yusuf Şar, 1910 yılında Zafer Meydanı'nda bir konak yaptırdı.¹² Bu bina 1910-1914 yılları arasında Fransız konsolosluğu, 1914-23 yıllarında ise Askeri Hastahane, 1924-1941 yılları arasında Ordu Müfettişliği, 1941-1947 yılları arasında Kolordu Komutanlığı, 1947'den sonra Kız Lisesi, daha sonra da Kız Orta Okulu olarak kullanılmıştır. Son dönemlerde restorasyon gören bina "Kız Olgunlaşma Enstitüsü" olarak faaliyet göstermektedir.

Konya'da inşaatçılık ve otelcilikle uğraşan Yusuf Şar'ın Alâeddin Tepesi'nin doğusuna yaptırdığı konağı ise uzun müddet Konya Belediye binası olarak kullanıldı.

Yusuf Şar, Konya'dan ayrıldıktan sonra Konya'daki mülklerinin idaresi için vekilharç tayin ettiği bir Süryani'nin el yazısıyla tuttuğu muhasebe kayıt belgesine göre, 1928'de Belediyenin kullandığı Yusuf Şar'ın konağının aylık kirası 917 lirayken, Nafia Dairesi'nin kiraladığı Yusuf Şar'ın otelinin aylık kirası 100, Müfettişlik Dairesi'nin kirası ise 604 liraydı. Ayrıca kirada olan diğer mülkleri arasında dört mağaza, dört hane ve beş ambar ile kiracılarının adı geçmektedir.¹³ Yusuf Şar'ın Konya Belediyesi olarak kullanılan konağı 1956'ta yıktırılarak yerine yeni belediye binası yaptırılmıştır.¹⁴

2.3. İLYAS ÇAHA

1906'da Konyalı Marunîlerden İlyas Çaha,

11 Ahmet Atalay, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme Ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, s.59.

12 Tolga Bozkurt, "Kız Ortaokulu Binası", Konya Ansiklopedisi, c.5, s.188.

13 Murat Güzel, Konya Marunî Cemaati, Memleket, 14 Aralık 2008.

14 Mustafa Önge, 19. Yüzyıldan Günümüze Değişen ve Dönüşen Bir Kültür Mirası Olarak Konya Alâeddin Tepesi, TÜBA-KED (Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri) Dergisi, Yıl 2013, sy.13, s.131.

Konya Hükümet Konağı önünden güneye doğru giden Tevfikiye Caddesi üzerinde, Kapı Camii'ni geçince Vakıf dükkânlarına bakan sağ köşe başında bir müessesesi açtı. Önceleri sarraflık ve bankerlik yaparken, sonraları müessesenin kapısının üzerine kocaman bir levha takılmış, üzerine de "İlyas Çaha Ve Şirketi" ibaresini yazdırmıştı.

1909 yılında Konya Belediyesi, yarım kalan şehir içi tramvay alt yapı çalışması işini İlyas Çaha ile birlikte bir şirket kurarak halletti.¹⁵ Anadolu gazetesi "Konya tramvayı şimdi yapılabilir" başlığı ile bu haberi şöyle vermektedir:

"Devr-i istibdatta ufak-tefek suiistimallere meydan vererek mevki-i inşaata vaz' edilen Konya tramvayı ilk ilan-ı hürriyette ilerleyeceği yerde bilakis temelleri çürük olduğundan tevakkuf etmiş ve adeta sarfı nazar olunmak derecelerine kadar gelmişti. Belediye heyet-i hazırasıyla erbab-ı hamiyetin eseri teşvigâhaneleri olarak bu bapta yeni bir karar ittihaz edilmek üzere bulunduğunu ahali-mize tebşirde isti'cali (acele olarak müjdelemeyi) musib (isabetli) gördük. Belediye şehrimizin en büyük sermayedarlarından addedilen banker İlyas Çaha Efendi ile bu hususta bir şirket akdederek esham (hisseler) üzere şehrimiz ahalisi de iştirak ettirerek tramvay inşaatına başlayacak. İşte Konya tramvayı şimdi yapılabilir. Zira İlyas Çaha Efendinin vukuf ve hamiyeti buna kâfidir."¹⁶

Müessese 1910'de iki kişinin katılımıyla "Konya İlyas Çaha-Yusuf Şar Bankası"¹⁷ adı altında ortaklığa dönüştü. Ortaklardan biri yine Marunî olan Yusuf Şar, diğeri Fransız olup Konya'da ikaamet eden Abraham Haralamidis'tir. Bu bankanın 1912 yılı sermayesi 120.000 lira idi. Konya Rehbe-

15 Ahmet Atalay, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, s.117.

16 Anadolu, 18 Kânunuevvel 1324 (31 Aralık 1908), nr. 31, s.3.

17 Ahmet Atalay, "Konya İlyas Çaha Yusuf Şar Bankası", Konya Ansiklopedisi, c.6, s.54.

ri'nde "Memur olmak" adlı makalesinde M. Yaşar bu şirket hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Hükümet meydanından sağa dönülüp biraz gittikten sonra köşe başında nazarı takdir-i celb eden bir müesseseyi maliye vardır. Üzerinde "İlyas Çaha ve Şurekası" ibaresi yazılıdır. Geçenlerde bir gün bu sarfı şahsi ve zati bir teşebbüs mahsulü olan bu müessesesin muamelatı seneviyesini (yıllık işlemlerini) anlamak emeline düştüm. Lütfu tesadüf bu hususta bana yardım etti. Bu müessese H.1322/M.1906 senesinde tesis edilmiştir (kurulmuştu). Adetleri muayyen birkaç zat tarafından tesis dilmiş olan bu müesseseyi maliye bidayet-i küşadında (ilk açılışında) ancak beş bin liradan ibaret bir sermayeye malik imiş. Müteşebbislerinin sebat, istikamet ve kâr keza ve esbak (geçen) sekiz senelik bir hayata malik olduğu halde bu gün sermayeleri elli bin liraya balığ olmuştur. Ticarethane müddeti hayatı olan sekiz seneye balığ her kıyye tevzi' edilirse vasati (ortalama) senede hemen sermayeye mübadil bir terakki (gelişme) görmüş olur ki bu ticaret hususunda karilerimize (okuyucularımıza) en belîği hakikatlerden en manidar ve muciz nefeslerden daha müessir bir hakikat olur. Ben bu dev adımlar şeklindeki bir terakkiyatı (gelişmeyi) muhayyeru'l-ukul (akla aykırı) bulduğumdan ihtikâr (karaborsa) vesaire mevcut olup olmadığını da tetkike (araştırmaya) muvaffak oldum. Kayden anlaşılıyor ki aldıkları ticaret yalnız faiz nizamıdır. Yüzde 9'dur. Tabii bu terakkiyat (gelişme) müteşebbislerinin gösterdikleri faaliyet nispetinde büyük müessesâtın (kurumların, işletmelerin) yardımıyla tesiriyle de olmuştur. Şüphesiz bunda pek büyük dahli tesiri vardır. Hakikatte sahiplerinin sayu zati-leri sebat ve metanet-i hakikaleri en büyük müessir (etki) değil midir? 1912 senesinde tevdiatın umumi 120 bin liraya takarrüp (yaklaşmış) etmiştir. Şimdi bu zatların kendi şahsi istifadelerini bir tarafa bırakalım. Ahaliden zaman-ı tediyesi (ödeme vakti) hullul etmiş (gelmiş) esnaftan, fiyat bekleyen buğday

tüccarlarından, öküzü ölen, saban vesaire almak mecburiyetinde bulunan, köylülerden orak, harman makinaları, motor almak istediği halde nakdi parası bulunmadığından alamayan çiftçi sahiplerinden tutunuz da ta orta halli akar (gelir) sahiplerine kadar bir çok zatlar bu müesseseye müracaatla def-i ihtiyaç etmişler (ihtiyaçlarını gidermiş)tir. Şahsi itibar üzerine ikrazatta (kredide, borç vermede) bulunan bu müessese itiraf etmeliyiz ki binlerce zevatın ihtiyacını tatmin etmiştir. Senevi tevdiatın (yıllık mevduatın) yekûnu 150 bin lira kabul edersek yüz lira olmak üzere 1500 kişi müracaat etmiş ve ihtiyaçlarını bu suretle tehevvin eylemişlerdir."¹⁸

Bu banka I. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar devam etmiş ve Konya'nın en önemli iktisadi kuruluşlarından birisi olmuştur. I. Dünya savaşı ile birlikte Konya halkına bu bankanın yetkilileri, kötü muamelede bulundular. Yaptıkları bir muamele için müşteriden biri banka adına, biri de İlyas Çaha adına iki senet alıp, her iki senede yüksek faiz oranı uyguladılar. Senetler ödendiği halde ikinci senet devreye giriyor vatandaş "ödemedi" muamelesi görüyordu. Bu konuda vilayete ve içişleri bakanlığına çeşitli dönemlerde şikâyetler oldu.¹⁹ Ancak bir netice alınamadı. Açılan davalar devam ederken Marunîlerin Konya'dan tehciri oldu.²⁰

İlyas Çaha Mütarekeden sonra 1918'de bir müddet İstanbul'da ikamet etti. O yıllara İstanbul'dan Konya'da bulunan ortağı Yusuf Şar'a sekiz sandık şeker göndermiştir. Bu sandıklardan dördü trenle Konya'ya gelirken çalınmıştır. Bu olayla ilgili Türk Sözü gazetesi "Bir Mucize" başlığı ile şu bilgileri vermektedir:

18 Konya Rehberi, 16 Haziran 1329/29 Haziran 1913, sy.1, s.4.

19 Bakınız: "Konya'da Yusuf Şar'ın yüzde on on beş miktarında faiz ile akçe ifraz eylediği haber alındığından bu hale meydan verilmemesine dair" belge, Devlet Arşivleri, BEO, 3006-225395, H-21-01-1325

20 Ahmet Atalay, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Konya'da Şirketleşme ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, s.53, 255-256.

“İstanbul’da mukim tüccardan İlyas Çaha Efendinin şehrimiz tüccarlarından Yusuf Şar Efendiye şeker diye gönderdiği sekiz sandık Konya’da açıldığında dört sandıkta şeker ve dört sandığında İstanbul parke taşları ile meşe odunu zuhur etmiştir. Şimendifer komisyonunda şimdiye kadar çok garaip görülmüş ve işitilmemiş ise de bu gibi mucize hiç vaki olmamış idi. demiryolu komisyonunda icrayı faaliyet eden hırsız çetelerini mesleklerinde gösterdikleri terakkiden dolayı tebrik ederiz!”²¹

2.4.MARUNÎ EVLERİ

Marunîler, Konya’da mimari açıdan modern binaların yapılmasına da öncülük ettiler. İstasyon caddesinden başlayarak Mimar Muzaffer Caddesi ile devam eden ana caddelerin üzerindeki yapıları Maruniler 20. yüzyılın başlarında inşa etmişlerdir.²² Bunlar içerisinde Atatürk Evi Müzesi, Mimarlar Odası, Mimar Muzaffer Caddesi üzerindeki Maruni ikiz evleri, Olgunlaşma Enstitüsü Binası ve günümüze ulaşmayan eski belediye sarayı sayılabilir.²³

Geleneksel Konya Evleri’ne baktığımızda kerpiçten, kübik yapılı, düz damlı evler olduğunu görürüz.19. yüzyılda Konya’ya gelen Marunîler ise taştan evler yaptılar. Hem Müslümanların yaptığı evlere hem Marunîlerin yaptığı evlere bakıldığında planları aynı olmakla birlikte malzemenin ve dış cephenin farklı olduğu görülür. Müslüman evleri cumbalı, Marunî evleri ise balkonludur. Yusuf Şar’ın zafer alanında inşa ettirdiği bina, sofa çıkmaları, üzerinde yer alan soğanvari kubbeleriyle Birinci Ulusal Mimarlık döneminden izler taşır.²⁴

²¹ Türk Sözü, 19 Mayıs 1918, sy.53-346, s.7.

²² A. Safa Odabaşı, 20. Yüzyıl Başlarında Konya’nın Görünümü, s.33.

²³ Erkan Aygör, 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi, s.10.

²⁴ Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, s.505; Tolga Bozkurt, “Kız Ortaokulu Binası”, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.188.

SONUÇ

Marunîler, I. Dünya Savaşı boyunca düşmanla işbirliği yapmak ve Konya ekonomisine zarar vermekten dolayı Suriye’ye nakledildiler. Suriye’nin Halep kentine yerleştirilen Yusuf Şar ve İlyas Çaha, Mütarekeden sonra Konya’ya geri döndüler. Fakat Millî Mücadele’nin başlamasıyla tekrar Suriye’ye gittiler. Konya’daki işlerini ise vekâlet verdikleri Ermeni avukat Markaryan yürüttü.

KAYNAKLAR

ODABAŞI, A.Safa, 20. Yüzyıl Başlarında Konya’nın Görünümü, Konya 1998.

ATALAY, Ahmet, “Konya İlyas Çaha Yusuf Şar Bankası”, Konya Ansiklopedisi, c.6, s.54.

ATALAY, Ahmet, Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Konya’da Şirketleşme Ve Millî Bankacılık Faaliyetleri, Konya, 2010.

ÇELİK, Ahmet, “Donanmay-ı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti Konya Şubesi”, Konya Ansiklopedisi, c.3, s.129.

ÇELİK, Ahmet, “Konya’da Marunîlik”, Merhaba Akademik Sayfalar, 9 Nisan 2014, sy.10, s.150-154.

ÇELİK, Ahmet, “Maruniler”, Konya Ansiklopedisi, C.6, s.264-265.

Anadolu, 18 Kânunuevvel 1324/31 Aralık 1908, sy. 31, s.3.

Devlet Arşivleri, BEO, 3006-225395, H-21-01-1325.

AYGÖR, Erkan, 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı sanat Tarihi Bilim Dalı basılmamış Doktora Tezi), Konya 2015.

<http://www.maronite-heritage.com/LNE.php?page=Statistics>.

ORTAYLI, İlber, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler”, Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. I, iletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 236.

TAŞPINAR, İsmail, “Marunîler”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2003 c.28, s.71

Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya 2010.

Konya Rehberi, 16 Haziran 1329/29 Haziran 1913, sy.1, s.4.

Konya Vilayet Salnamesi, H.1314/1896, s.235-236.

KARAKIŞLA, Mehmet Deniz, 1840-1861 Tarihleri Arasında Cebel-i Lübnan’da Dürzi-Marunî Çatışması ve Bu Çatışmanın Bölgeye Etkisi, (Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2016

Meşrik-i İrfan, 4 Şevval 1328/24 Rebiülevvel 1328.

GÜZEL, Murat, Konya Marunî Cemaati, Memleket, 14 Aralık 2008.

ÖNGE, Mustafa, 19. Yüzyıldan Günümüze Değişen ve Dönüşen Bir Kültür Mirası Olarak Konya Alâeddin Tepesi, TÜBA-KED (Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri) Dergisi, Yıl 2013, sy.13, s.131.

ŞENGİL, Mustafa, Dinler Tarihi Açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Marunîler, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010.

İŞİK, Ramazan, Marunî Kilisesi, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2003.

BOZKURT, Tolga, “Kız Ortaokulu Binası”, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.188.

Türk Sözü, 19 Mayıs 1918, sy.53-346, s.7.

ATLIOĞLU, Yasin, Modern Lübnan’da Marunîler ve Çatışma, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2011.

ÇINAR, Zafer, Lübnan’daki Marunî ve Dürzîlerin Siyasi Mücadeleleri, (Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı basılmamış Yüksek Lisans tezi), Bursa 2015.

Marunilerin oturduđu Mimar Muzaffer Caddesi

